NN 7/2019 (22.1.2019.), Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Održivi razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj

MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA

152

Na temelju članka 27. stavka 9. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (»Narodne novine«, broj: 87/08, 86/09, 92/10, 105/10 – ispravak, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17 i 68/18) ministrica znanosti i obrazovanja donosi

ODLUKU

O DONOŠENJU KURIKULUMA ZA MEĐUPREDMETNU TEMU ODRŽIVI RAZVOJ ZA OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE U REPUBLICI HRVATSKOJ

I.

Ovom Odlukom donosi se kurikulum za međupredmetnu temu Održivi razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj.

II.

Sastavni dio ove Odluke je kurikulum međupredmetne teme Održivi razvoj.

III.

Ova Odluka stupa na snagu osmoga dana od dana objave u »Narodnim novinama«, a primjenjuje se od školske godine 2019./2020.

Klasa: 602-01/19-01/00026
Urbroj: 533-06-19-0019
Zagreb, 14. siječnja 2019.

Ministrica
prof. dr. sc. Blaženka Divjak, v. r.

KURIKULUM MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ ZA OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE

A. SVRHA I OPIS MEĐUPREDMETNE TEME

Međupredmetna tema Održivi razvoj obuhvaća sve tri dimenzije održivosti – okolišnu, društvenu i ekonomsku te njihovu međuovisnost. Priprema učenike za prikladno djelovanje u društvu radi postizanja osobne i opće dobrobiti.

Sve je veći broj znanstvenih dokaza o snažnome utjecaju ljudske populacije na prirodne sustave te o povećanju ekonomske nejednakosti pa mnogi ljudi više ne mogu odlučivati o svojoj sudbini. Stoga je nužno da čovjek svoje djelovanje uskladi s mogućnostima prirodnih sustava, odnosno da usvaja načela održivoga razvoja. U tome smislu obrazovanje ima odgovornost pridonijeti stvaranju društva temeljenoga na održivosti.

Međupredmetna tema Održivi razvoj pruža učeniku spoznaje o potrebama suvremenog doba na globalnoj i lokalnoj razini te spoznaje o raznolikosti prirode, nužnosti održivog upravljanja prirodnim dobrima, granici opterećenja, ljudskim potencijalima, osobnim i zajedničkim odgovornostima i pravima. Podržava razvoj generičkih vještina kao što su praktičnost, poduzetnost, inovativnost, kritičko mišljenje, sposobnost prilagodbe promjenama i sposobnost rješavanja problema.

Primjenom se praktičnoga rada učenike potiče na ponašanja kao što su odgovorno korištenje prirodnih dobara i energije, korištenje lokalno proizvedene hrane, racionalno postupanje s otpadom, uporaba iskorištenih materijala, aktivan rad i suradnja u zajednici.

Međupredmetna tema Održivi razvoj svojim posebnim doprinosima snažno podupire razvoj svih vrijednosti: znanje o funkcioniranju i o složenosti prirodnih sustava te znanje o posljedicama ljudskih aktivnosti, solidarnost prema drugim ljudima, odgovornost prema okolišu te vlastitom i tuđem zdravlju kao i odgovornost prema cjelokupnome životnom okružju i prema budućim generacijama. Nadalje, ova međupredmetna tema pridonosi razvoju osobnoga identiteta, prepoznavanju i poštivanju nacionalne prirodne i kulturne baštine uz istodobno uvažavanje različitosti i drukčijih načina razmišljanja i življenja. Bitno mjesto unutar međupredmetne teme Održivi razvoj imaju i vrijednosti integriteta i poduzetnosti, odnosno slobodno i otvoreno izražavanje mišljenja i djelovanje u skladu s načelima održivosti.

Učenje i poučavanje međupredmetne teme Održivi razvoj nastoji podići svijest i produbiti razumijevanje o svim pitanjima koja se odnose na održivost, pomaže učeniku kritički razmotriti moguća rješenja i načine djelovanja usmjerene na održivost, uskladiti s tim ponašanje u svakodnevnome životu u školi te njegovati vještine i osobine koje pridonose razvoju pravednoga društva. Učenje i poučavanje međupredmetne teme Održivi razvoj osposobljava učenike za samostalno i odgovorno odlučivanje o pitanjima važnima za njih same i za društvo u cjelini.

Međupredmetna tema Održivi razvoj prožima cjelokupni rad škole i prepoznatljiva je u kurikulumu škole. Ostvaruje se na obaveznim i izbornim predmetima, satu razrednika, integriranoj nastavi, u sklopu projekata, izvanučioničkoj nastavi, terenskoj nastavi i izvannastavnim aktivnostima te je povezana s ostalim međupredmetnim temama i područjima kurikuluma.

B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA

Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja međupredmetne teme Održivi razvoj jesu:

1. stjecanje znanja o raznolikosti prirode i razumijevanje složenih odnosa između ljudi i okoliša, razvijanje kritičkoga mišljenja te osobne i društvene odgovornosti nužne za održivost.

2. promišljanje i stjecanje spoznaja o uzrocima i posljedicama ljudskoga utjecaja na prirodu koje pridonose razvoju svih oblika mišljenja, osobito kreativnoga razmišljanja i rješavanja problema.

3. razvijanje solidarnosti i empatije prema ljudima, odgovornosti prema svim živim bićima i okolišu te motivacije za djelovanje na dobrobit okoliša i svih ljudi.

4. aktivno djelovanje u školi i zajednici s ciljem prepoznavanja potreba, osmišljavanja primjerenih i inovativnih rješenja i konkretnoga doprinosa zajednici.

5. poticanje razmišljanja orijentiranoga prema budućnosti i razvijanje osobne odgovornosti prema budućim generacijama, što je preduvjet za stvaranje društva temeljenoga na održivome razvoju.

C. DOMENE U ORGANIZACIJI KURIKULUMA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ

Domene su oblikovane na takvoj razini općenitosti koja omogućuje obuhvaćanje temeljnih područja međupredmetne teme Održivi razvoj. Nastojala se izbjeći podjela uobičajena u diskursu održivoga razvoja (okoliš, društvo, ekonomija) jer taj prevladani koncept više nije u stanju ispuniti ulogu osiguranja kvalitetnoga života u okvirima nosivih kapaciteta ekosustava. Potrebe 21. stoljeća traže od nas da održivi razvoj osim kao teorijsku podlogu ostvarimo i kao praktičan i primjenjiv alat za život koji je slojevit, ali i usmjeren na konkretne probleme. Ovakav pristup doveo je do određivanja triju domena: Povezanost, Djelovanje i Dobrobit, koje djeluju kao integrirana cjelina. Zajedno one ispunjavaju ulogu temeljnih koncepata za uspješno i primjenjivo učenje i poučavanje o održivome razvoju u 21. stoljeću. Pritom Povezanost obuhvaća temeljna načela održivosti i međuovisnosti u ekosustavima, Djelovanje obuhvaća potrebu aktivnoga širenja i primjene prikladnih znanja i vještina za održivo življenje, a Dobrobit obuhvaća odgovornosti i prava u ostvarivanju željenoga cilja: dobrobiti za sve ljude, okoliš i buduće generacije.

Povezanost odgovara na pitanje *što?,* Djelovanje na pitanje *kako?,* a Dobrobit na pitanje *zašto?*

Spoznaja i učenje o povezanosti svega u mreži života na našem planetu pomaže nam da nađemo primjereno djelovanje usmjereno na rješavanje problema, što dovodi do mogućnosti ostvarivanja opće dobrobiti.

1. Povezanost

Povezanost zauzima središnje mjesto održivoga razvoja jer bez znanja o mreži života u ekosustavima i njihovoj međusobnoj povezanosti u ljudskim zajednicama nije moguće djelovati održivo. Potrebno je izgrađivati svijest o povezanosti jer je ona temelj shvaćanja važnosti svjetskih ekosustava i prirodnih resursa za ostvarivanje najboljega u ljudskim potencijalima i za osiguranje dobre kvalitete života. Iznimno je važno prepoznati kako se načela ekosustava temeljena na povezanosti i ravnoteži mogu primijeniti na djelovanje našega društva i civilizacije.

Povezanost nas uči razmišljati na više razina. Uči nas ravnoteži između potrebe za očuvanjem naših osobnih, regionalnih ili nacionalnih identiteta i poštivanja tuđih. Ostvaruje globalni pogled na održivi razvoj i usklađuje ga s djelovanjem na lokalnoj razini. Svijest o međusobnoj povezanosti svega na našem planetu omogućuje nam poimanje

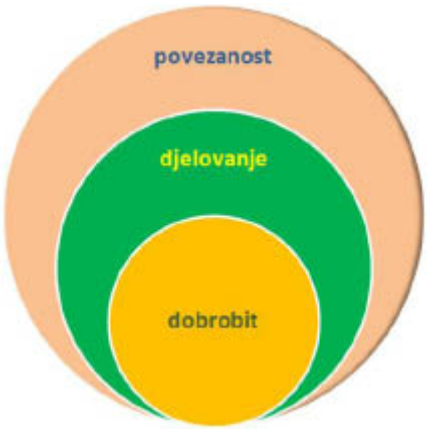
nužnosti pravedne raspodjele i održivoga korištenja prirodnih resursa kako bismo ostali unutar granica opterećenja i iskorištavanja svjetskih ekosustava za naše potrebe.

2. Djelovanje

Održivi razvoj ne postoji bez aktivnoga odnosa prema samome sebi i svijetu koji nas okružuje. Aktivan odnos treba pomoći u izgradnji samopouzdanja i samopoštovanja jer je samo takva osoba sposobna djelovati u svijetu prema održivim i pravednim načelima. Glavni je cilj osnažiti pojedinca znanjem i vještinama, pouzdanjem i empatijom, kako bi bio sposoban reagirati i aktivno djelovati u stalno promjenjivom svijetu. Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj razvija praktične vještine za ostvarivanje kvalitetne promjene i rješavanje problema s kojima se suočava naš svijet. Suvremeni događaji u svijetu obrazovnom sustavu postavljaju nove ciljeve koji su posebno usmjereni na razvoj kritičkoga mišljenja i preispitivanje načina funkcioniranja današnjih društava. Potrebno nam je učenje i poučavanje koje podržava inicijativu i poduzetnost nudeći primjenjive i ostvarive, inovativne i kreativne modele održivoga razvoja. Djelovanje za održivi razvoj treba biti prikladno i utemeljeno na shvaćanju odgovornosti i prava koje imamo u odnosu na solidarno i brižno gospodarenje prirodnim resursima.

3. Dobrobit

Znanja i osviještenost o složenim odnosima i povezanostima u ekosustavima i ljudskim zajednicama te potreba za prikladnim djelovanjem pri korištenju prirodnih resursa najvećem broju ljudi osiguravaju dobrobit i zadovoljstvo kvalitetom života. Težnja da svaki čovjek na planetu ima pravo na kvalitetan život, cilj je svake smislene i odgovorne aktivnosti. Održivi se razvoj u ovome kontekstu shvaća kao proces osiguranja i povećanja dobrobiti ljudi u okvirima kapaciteta ekosustava. Potrebno je izgraditi poticajnu okolinu za postizanje dobrobiti na osobnoj razini, ali viši je cilj postizanje dobrobiti na razini zajednice i društva. Usmjerenost na cjelinu pomaže osigurati mjerljive rezultate koji su veći od pukoga zbroja pojedinačnih djelovanja. Izgradnja kapaciteta i osnaživanje za širenje dobrobiti u društvu unutar obrazovnoga procesa nalazi svoju primjenu u poučavanju o naprednim i novim ekonomskim razvojnim modelima. Ekonomija koja širi dobrobit prihvaća poredak stvari prema kojemu dobit dolazi nakon osiguranja ravnoteže i kvalitete ekosustava, odnosno nakon zadovoljenja potrebe ljudi za zdravim, sigurnim i ispunjenim životom.

Slika 1. Domene u organizaciji kurikuluma međupredmetne teme Održivi razvoj

D. ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA PO ODGOJNO-OBRAZOVNIM CIKLUSIMA I DOMENAMA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ

Odgojno-obrazovna očekivanja se u kurikulumu međupredmetne teme definiraju za svako organizacijsko područje na razini ciklusa. Odgojno-obrazovna očekivanja imaju cilj poticanje stvaralaštva i društvene odgovornosti te razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja u rješavanju problema. Razrađuju se kroz pripadajuća:

- znanja
- vještine
- stavove.

Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnih očekivanja iskazuje se za svako pojedino odgojno-obrazovno očekivanje.

Ključni sadržaji su kratki opisi onoga što je nužno i važno učiti i poučavati. Neki su sadržaji označeni kao obvezni, neki kao preporučeni. Preporučene sadržaje učitelji i nastavnici mogu birati na temelju vlastite procjene primjerenosti i relevantnosti za ostvarivanje odgojno-obrazovnih očekivanja u specifičnome školskom i razrednom okružju. Ključni se sadržaji određuju za pojedino organizacijsko područje na razini pojedinog ciklusa.

U tablicama su sva odgojno-obrazovna očekivanja označena slijedećim oznakama:

a) prvom oznakom, troslovnom kraticom međupredmetne teme (odr – Održivi razvoj)

b) drugom oznakom, velikim tiskanim slovima A,B i C označena su organizacijska područja, tzv. domene (A – Povezanost, B – Djelovanje, C – Dobrobit)

c) trećom oznakom, rednim brojevima od 1 do 5 označeni su ciklusi

d) četvrtom oznakom, također rednim brojevima, označena su sva odgojno-obrazovnog očekivanja po redu unutar domene i ciklusa.

domena	1. ciklus	2. ciklus	3. ciklus	4. ciklus	5. ciklus
POVEZANOST	odr A.1.1. Prepoznaje svoje mjesto i povezanost s drugima u zajednici.	odr A.2.1. Razlikuje pozitivne i negativne utjecaje čovjeka na prirodu i okoliš.	odr A.3.1. Objašnjava osnovne sastavnice prirodne raznolikosti.	odr A.4.1. Razlikuje osobni od kolektivnih identiteta te ima osjećaj pripadnosti čovječanstvu	odr A.5.1. Kritički promišlja o povezanosti vlastitoga načina života s utjecajem na okoliš i ljude.
	odr A.1.2. Opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima.	odr A.2.2. Uočava da u prirodi postoji međudjelovanje i međuovisnost.	odr A.3.2. Analizira načela i vrijednosti ekosustava.	odr A.4.2. Objašnjava važnost uspostavljanja prirodne ravnoteže.	odr A.5.2. Analizira načela održive proizvodnje i potrošnje.
	odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života.	odr A.2.3. Razmatra utjecaj korištenja različitih izvora energije na okoliš i ljude.	odr A.3.3. Razmatra uzroke ugroženosti prirode.	odr A.4.3. Procjenjuje kako stanje ekosustava utječe na kvalitetu života.	odr A.5.3. Analizira odnose moći na različitim razinama upravljanja i objašnjava njihov utjecaj na održivi razvoj.
			odr A.3.4. Objašnjava povezanost ekonomskih aktivnosti sa stanjem u okolišu i društvu.	odr A.4.4. Prikuplja, analizira i vrednuje podatke o utjecaju gospodarstva, državne politike i svakodnevne potrošnje građana na održivi razvoj.	
DJELOVANJE	odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi.	odr B.2.1. Objašnjava da djelovanje ima posljedice i rezultate.	odr B.3.1. Prosuđuje kako različiti oblici djelovanja utječu na održivi razvoj.	odr B.4.1. Djeluje u skladu s načelima održivoga razvoja s ciljem zaštite prirode i okoliša.	odr B.5.1. Kritički promišlja o utjecaju našega djelovanja na Zemlju i čovječanstvo.
	odr B.2.1. Sudjeluje u aktivnostima škole na zaštiti okoliša i u suradnji škole sa zajednicom.	odr B.2.2. Prepoznaje primjere održivoga razvoja i njihovo djelovanje na lokalnu zajednicu.	odr B.3.2. Sudjeluje u aktivnostima koje promiču održivi razvoj u školi, lokalnoj zajednici i šire.	odr B.4.2. Djeluje u skladu s načelima održivoga razvoja s ciljem promoviranja socijalne pravde.	odr B.5.2. Osmišljava i koristi se inovativnim i kreativnim oblicima djelovanja s ciljem održivosti.
		odr B.2.3. Opisuje kako pojedinac djeluje na zaštitu prirodnih resursa.			odr B.5.3. Sudjeluje u aktivnostima u školi i izvan škole za opće dobro.
DOBROBIT	odr C.1.1. Identificira primjere dobroga odnosa prema prirodi.	odr C.2.1. Solidaran je i empatičan u odnosu prema ljudima i drugim živim bićima.	odr C.3.1. Može objasniti kako stanje u okolišu utječe na dobrobit.	odr C.4.1. Prosuđuje značaj održivoga razvoja za opću dobrobit.	odr C.5.1. Objašnjava povezanost potrošnje resursa i pravedne raspodjele za osiguranje opće dobrobiti.
	odr C.1.2. Identificira primjere dobroga odnosa prema drugim ljudima.	odr C.2.2. Razlikuje osobnu od opće dobrobiti.	odr C.3.2. Navodi primjere utjecaja ekonomije na dobrobit.	odr C.4.2. Analizira pokazatelje kvalitete života u nekome društvu i objašnjava razlike među društvima.	odr C.5.2. Predlaže načine unapređenja osobne i opće dobrobiti.
		odr C.2.3. Prepoznaje važnost očuvanje okoliša za opću dobrobit.	odr C.3.3. Ističe važnost demokracije u političkim sustavima za dobrobit.	odr C.4.3. Analizira i uspoređuje uzroke i posljedice socijalnih razlika u nekim društvima sa stajališta dobrobiti pojedinca.	
			odr C.3.4. Procjenjuje važnost pravednosti u društvu.	odr C.4.4. Opisuje utjecaj različitih ekonomskih modela na dobrobit.	

1. odgojno-obrazovni ciklus (1. i 2. razred OŠ)

Domena: POVEZANOST				
Učenik	Znanje	Vještine	Stavovi	Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnih očekivanja
odr A.1.1. Prepoznaje svoje mjesto i povezanost s drugima u zajednici.	Imenuje članove svoje uže i šire obitelji, prijatelje i opisuje njihove međusobne odnose.	Razvija komunikativnost i suradništvo.	Prepoznaje važnost osoba uz koje se osjeća sigurno i važnost povezanosti u zajednici.	*Hrvatski jezik:* književna djela, jezično izražavanje – tekstovi o temama; Koje je moje mjesto u obitelji? Što znači povezanost? *Priroda i društvo:* uz nastavne jedinice o obitelji treba naglasiti važnost povezanosti i činjenicu da je obitelj zajednica; primjerena aktivnost za ostvarivanje navedenog očekivanja može biti izrada obiteljskoga stabla od recikliranoga materijala; *Sat razrednika i projekti:* radionice i igre kojima učenici prepoznaju kako je razred također zajednica, i kojima se naglašava se važnost povezanosti i suradništva u zajednici; razredna proslava rođendana; *Likovna kultura:* crtanje obitelji, izrada zajedničke čestitke ili dara za slavljenika.
odr A.1.2. Opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima.	Prepoznaje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima.	Razvija sposobnost opažanja i osnovne socijalne vještine.	Prihvaća različitosti među ljudima.	*Priroda i društvo:* biološka raznolikost; razlike među ljudima (nacionalnost, jezik, vjeroispovijest, različite sposobnosti i talenti); *Strani jezici:* uz nastavnu jedinicu koja obrađuje opisne pridjeve dodati igru ili drugi tip zajedničkog rada za osvješćivanje da su razlike vrijedne i potrebne; *Škola u prirodi:* uključiti prepoznavanje raznolikosti u prirodi; *Sat razrednika:* iz međupredmetna teme Osobni i socijalni razvoj mogu se provesti radionice povezane s temom tolerancije i prihvaćanja različitosti.
odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života.	Prepoznaje važnost zdrave okoline i nabraja prednosti zdravoga života koje primjenjuje.	Objašnjava kako je u prirodi sve povezano, može ispričati kako u obitelji njeguju naviku odlaska u prirodu i zdrav život.	Smatra da je za zdrav život važna priroda koja nije zagađena.	*Tjelesna i zdravstvena kultura:* učenici razvijaju obrasce zdravog ponašanja, vježbanje i boravak na svježem zraku, momčadske igre na otvorenom, hodanje i vožnju biciklom. *Sat razrednika* – mogu se organizirati: radionice s međupredmetnom temom Zdravlje: primjena ljekovitoga bilja za zdravlje; sušenje voća za dobivanje zdravih grickalica. *Izvanučionička nastava:* šetnja šumom, livadom i igre na otvorenom; *Škola u prirodi i izleti:* naglasiti važnost boravka u prirodi za zdravlje; ostvarivanje odgojno-obrazovnog očekivanjapovezano je s međupredmetnom temom Zdravlje.
Ključni sadržaji: **obvezni** zajednica, međuljudski odnosi i razlike, raznolikost u prirodi, povezanost boravka u prirodi i zdravlja.				

1. odgojno-obrazovni ciklus (1. i 2. razred OŠ)

Domena: DJELOVANJE				
Učenik:	Znanje	Vještine	Stavovi	Preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnih očekivanja
odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi.	Prepoznaje i opisuje utjecaj ljudskih aktivnosti na prirodu i ljude.	Razlikuje dobronamjerne od drugih oblika djelovanja prema ljudima i prirodi.	Rado pomaže drugima i pokazuje razumijevanje za druga živa bića i prirodu općenito.	*Izvannastavne aktivnosti – ekoradionice:* kompostiranje, recikliranje, školski vrt; preporuča se provedba barem jedne ekološke radionice u školi s uključivanjem učenika iz različitih razreda; *Školski izleti:* ekosela i imanja, uzgoj zdrave hrane.